

Z uzyskanych w ten sposób modrzewi powstanie już w roku 1963 kilkuarowa doświadczalna plantacja nasienna, która w najbliższych latach będzie mogła być powiększona do jednego hektara.

PIŚMIENICTWO

Dziewolski W. (1963). *W sprawie ekotypów i osobliwych form drzew w parkach narodowych*. Chrońmy Przyr. ojc. Z. 3.

Fabijanowski J. (1957). *Najstarszy okaz modrzewia w Tatrach Polskich*. Chrońmy Przyr. ojc. Z. 5.

Madeyski C. (1956). *O zalesieniu Doliny Jaworzynki w Tatrach*. Chrońmy Przyr. ojc. Z. 1.

Myczkowski S. (1955). *Modrzew u górnej granicy lasu w Tatrach*. Chrońmy Przyr. ojc. Z. 6.

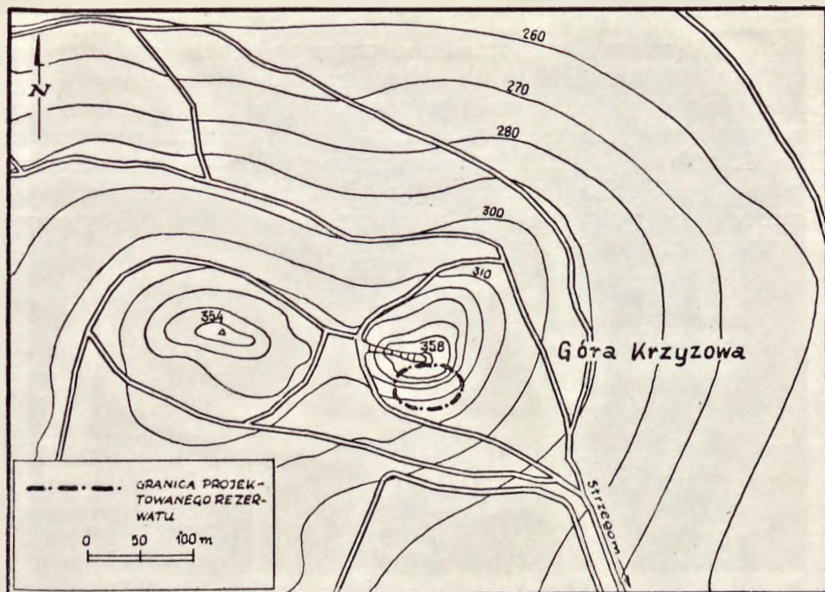
Myczkowski S. (1957). *Osobliwości przyrodnicze rezerwatu ścisłego pod Wołoszynem w Tatrach*. Chrońmy Przyr. ojc. Z. 2.

JERZY FABISZEWSKI

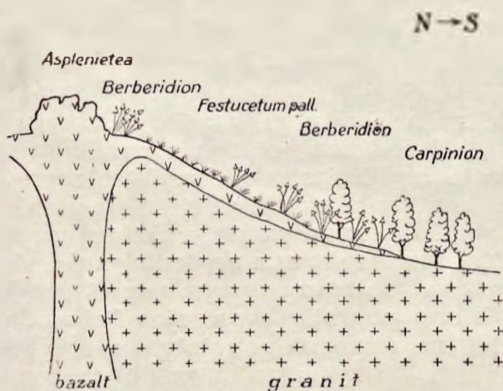
O roślinności ciepłolubnej na bazaltach Góry Krzyżowej koło Strzegomia

Na przedgórzu Sudeckim, objętym od bardzo dawna kulturą rolną i eksploatacją surowców kopalnych, tylko w niewielu punktach zachowały się nie zmienione i interesujące obiekty przyrodnicze. Do najbardziej godnych uwagi należą niewątpliwie ostańce bazaltowe, pozostałości po zjawiskach wulkanicznych z okresu trzeciorzędowego (Górny Miocen). Formy wulkaniczne najliczniej występujące na przedgórzach Izerskim i Kaczawskim, przybierają najczęściej postać tzw. kominów wulkanicznych, wyniesionych ponad starsze utwory skalne. Twardość i odporność lawy bazaltowej, bardzo często uformowanej w prawidłowe słupy, powoduje, że wzgórza bazaltowe sterczą stromo ponad otoczenie.

Najbardziej znanymi przykładami nie wyeksploatowanych jeszcze kominów wulkanicznych są: góra Ostrzyca koło Proboszczowa i Wilcza Góra pod Złotoryją, obie uznane już za rezerwaty przyrody. Są to obiekty interesujące nie tylko pod względem geologicznym, lecz skupiające również niezwykle rzadką florę. Stosunkowo mniej znane, choć zasługujące na

Ryc. 1. Szkic sytuacyjny okolic Góry Krzyżowej z zaznaczonymi granicami projektowanego rezerwatu florystycznego

Ryc. 2. Schemat obrazujący budowę geologiczną i rozmieszczenie zbiorowisk roślinnych na stoku południowym

uwagę, przede wszystkim florystów, są bazalty występujące w grupie Wzgórz Strzegomskich, leżące w bliskim sąsiedztwie Strzegomia, około 1,5 km na północny zachód od miasta. Najokazalsze wychodnie bazaltu w postaci komina wulkanicznego tkwiącego w granitowej osłonie znajdują się tu na szczycie Góry Krzyżowej (ryc. 1, 2), wyniesionej do wysokości 358 m n. p. m. (ryc. 3). Stoki góry, z wyjątkiem wschodniego, opadają stromo, a od południa i południowego wschodu pokryte są płaszczem rumoszu bazaltowego przemieszanego dołem z blokami granitu.

Ryc. 3. Ogólny widok Góry Krzyżowej od strony południowo-wschodniej

Fot. J. Fabiszewski

Całą górę, poza skalistym bazaltowym wierzchołkiem i znajdującą się tuż pod nim po stronie południowej niewielką murawą, porasta las liściasty o charakterze grądu (związek *Carpinion*). Na szczytowe skałki wdziera się pionierska roślinność z klasy *Asplenetea rupestris*, w której uwagę zwracają zanokcice: północna *Asplenium septentrionale*, skalna *A. trichomanes* i murowa *A. ruta-muraria*, paprotnica krucha *Cystopteris fragilis* oraz paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare*.

Pod skałami, na rumoszu powstałym z rozpadającego się wierzchołka góry, tworzy zarośla rzadki u nas krzew irga zwyczajna *Cotoneaster integerrima*, mający w tym miejscu największe stanowisko na Śląsku. Według monograficznego opracowania rodzaju *Cotoneaster* w Polsce, przeprowadzo-

Ryc. 4. Fragment skałek bazaltowych i ciepłolubnych zarośli

Fot. J. Fabiszewski

nego ostatnio przez Browicza (1959), irga zwyczajna ma na Śląsku zaledwie osiem stanowisk. W Polsce jest ograniczona w swym występowaniu do południowej części kraju i najobfitsze stanowiska posiada w pasmach wapiennych. Na Górze Krzyżowej krzew ten odznacza się dużą żywotnością. Tworzy miejscami samodzielne zarośla lub występuje wśród róż — dzikiej *Rosa canina* i rdzawej *R. rubiginosa* oraz innych krzewów. Nieco poniżej, a zwłaszcza w pobliżu ściany lasu, w zaroślach występuje rzadki w Polsce ligustr pospolity *Ligustrum vulgare*. Podobnie jak w opracowanym ostatnio przez Medwecką-Kornasiową (1961) rezerwacie „Ligota Dolna” na Opolszczyźnie, występuje on tu niewątpliwie na stanowisku naturalnym.

Obok zarośli wykształciła się na południowym stoku góry bogata w gatunki roślin zielnych murawa kserotermiczna. Luźnodarniowa roślinność murawowa porasta płytką, pylastą glebę lub wprost drobną zwietrzelinę bazaltu. Miejscami, na glebie najpłytszej, tworzy prawie jednogatunkowe skupienia trawa o jedwabisto owłosionych kłoskach, perłówka orzęsiona *Melica ciliata* (ryc. 5). Jest to gatunek południowo-zachodni występujący w Polsce wyłącznie na Śląsku, gdzie posiada pojedyncze stanowiska w niższych położeniach Sudetów. Obok niej na uwagę zasługuje także występowanie tutaj rzadkiego złocienia baldachogroniastego *Chrysanthemum corymbosum*

i omanu szorstkiego *Inula hirta* oraz takich suchoroślowych gatunków, jak: kostrzewa biała *Festuca pallens*, tymotka Boehmera *Phleum Boehmeri*, przetacznik pagórkowy *Veronica teucrium*, krwawnik pospolity w podgatunku pannońskim *Achillea millefolium* subsp. *annonica*, pięciornik wyprostowany *Potentilla recta*, bodziszek czerwony *Geranium sanguineum*, wiechlina spłaszczona *Poa compressa*, oraz innych gatunków właściwych dla klasy *Festuco-Brometea*. Pod względem fitosocjologicznym zbiorowisko murawowe zbliżone jest do znanego z Jury Krakowsko-Częstochowskiej zespołu *Festucetum pallentis* (K o r n a ś 1952), lecz różni się obecnością perlówki orzęsionej, złocienia baldachogroniastego i omanu szorstkiego.

Charakterystycznym składnikiem kserotermicznych muraw są również termofilne wątrobowce i porosty. Podawany z Góry Krzyżowej jeszcze w roku 1876 przez znanego briologa, G. L i m p r i c h t a, rzadki południowy wątrobowiec *Grimal-*

Ryc. 5. Fragment murawy z perlówką orzęsioną *Melica ciliata*

Fot. J. Fabiszewski

dia fragrans, został niedawno ponownie odnaleziony i opisany przez Browicza i Szweykowskiego (1958). Jesienią w roku 1961 autor niniejszego artykułu obserwował kilka darenek grimaldii, zniszczonych i podeptanych przez turystów, a także zanotował ciepłolubne porosty, między innymi nie częsty w Polsce *Dermatocarpon hepaticum*.

Rzadka i osobliwa pod względem geograficznego rozmieszczenia, w większości południowa flora szczytu Góry Krzyżowej jest interesującym obiektem dla badań botanicznych. Z punktu widzenia ekologii roślin szczególnie interesujące jest to, że występują tu na bazaltowym podłożu gatunki uważane za wapieniolubne.

Z tych względów teren ten zasługuje na uwagę i ochronę, tym bardziej że jako punkt widokowy Góra Krzyżowa jest coraz liczniej odwiedzana przez turystów i okoliczną ludność. Pomimo udogodnienia w postaci istniejących tu od dawna kamiennych schodów, ułożonych w wyższych partiach na zboczu zachodnim i prowadzących na sam szczyt, turyści wchodzi najczęściej dowolnymi drogami wprost na szczyt. Powoduje to zniszczenie roślinności zielnej i zarośli. Zagroźdzenie niewielkiego choćby fragmentu murawy i zarośli nie powinno natrafić na trudności, tym bardziej że bazalty nie są w tym miejscu przewidziane w najbliższym czasie do eksploatacji. Utworzony mały rezerwat na Górze Krzyżowej spełniałby nie tylko rolę naukową, ale z uwagi na bliskość przemysłowego miasta także rolę dydaktyczno-wychowawczą.

PIŚMIENICTWO

Browicz K. (1959). *Gatunki z rodzaju Cotoneaster Ehrh. w Polsce*. Arboretum Kórnickie T. 4 s. 5—108.

Browicz K. i Szweykowski J. (1959). *Nowe stanowiska Grimaldia fragrans (Balbis) Corda, Fimbraria saccata (Wahl.) Nees oraz Riccia ciliifera Link (= R. bischoffii Hüb.) w Polsce południowej*. *Fragm. flor. Ann.* 4 (1—2) s. 203—219.

Kornaś J. (1952). *Grimaldia fragrans (Balb.) Corda, Fimbriaria saccata i Riccia Bischoffii Hüb. w Jurze Krakowskiej*. *Mat. do Fizjogr. Kraju* Nr 30 s. 1—16.

Medwecka-Kornaś A. (1961). *Roślinność rezerwatu „Ligota Dolna” w województwie opolskim*. *Kwart. opolski (Zeszyty przyrodnicze)* T. 1 s. 80—87.

Medwecka-Kornaś A., Kornaś J., Pawłowski B. (1959). *Przegląd ważniejszych zespołów roślinnych Polski*. W dziele „Szata roślinna Polski” pod red. W. Szafera. T. 1 s. 275—463. Warszawa.

Regionalna geologia Polski (1960). T. 3 (Sudety) Z. 2. Kraków.

Szafer W., Kulczyński S., Pawłowski B. (1953). *Rośliny Polskie*. PWN. Warszawa.